

ZAPOMENUTÝ PŘÍBĚH O NĚKOLIKA DĚJSTVÍCH: KOVÁŘ TOMÁŠ RUMÍŠEK A „JAVORNICKÁ“ VRAŽDA Z BŘEZNA ROKU 1949

PETR MALLOTA

A Forgotten Story in Several Acts: Blacksmith Tomáš Rumíšek and the Murder Committed in Javornice in March 1949

Abstract: On the night of 29th March 1949 a local communist official, Jan Benada, was fatally attacked in Javorník, a village located in southern Moravia. An unknown assailant shot him with a rifle directly in his house. Despite all their efforts, the police authorities were unable to trace him. Among the prime suspects figured the owner of the nationalized distillery Josef Švardala and the local blacksmith Tomáš Rumíšek. Both of them were victims of Bernard's former political activities. On 12th August 1950, a Czechoslovakian airliner on the route Piešťany–Karlovy Vary was hijacked by Josef Švardala. He managed to fly along with his family to Germany where he applied for political asylum. Tomáš Rumíšek became a victim of a State Security (StB) provocation in January 1952 during which it became clear that he was the real culprit of the political murder of the communist official. On 11th July 1952, the State Security lured him into a bogus business trip abroad and the following day he was arrested. The Regional Court in Uherské Hradiště charged him with High Treason and murder and on 27th January 1953 he was sentenced to death. Josef Švardala was in a fabricated sentence accused of being his accomplice. The execution of Rumíšek was carried out in the prison situated in Prague-Pankrác on 6th May 1953.

Key words: Anti-communist resistance – Third Resistance – politically motivated execution in the communist Czechoslovakia – Tomáš Rumíšek – Jan Benada – Josef Švardala

Contact: Mgr. Petr Mallota, Ústav pro studium totalitních režimů, Siwiewcova 2, 130 00 Praha 3, Česká republika; petr.malloba@ustrcr.cz

Fyzické útoky na představitele komunistické moci po únoru 1948 představují doposud málo pojednané téma historického výzkumu. Tematicky spadají – pokud nešlo o čistě kriminální čin – do široké problematiky tzv. třetího odboje, jistě jako jeho nejradikálnější odnož. Příběh, jenž je vymezen složitými vztahovými propleteními, ne vždy vyjasněnými motivy jednotlivých aktérů, zato však překvapivými zvraty, jehož důsledky ovšem byly pro všechny zúčastněné fatální, se odehrával v několika dějstvích mezi léty 1949 a 1952 v hornáckém Javorníku.

Dějství první – Útok na učitele Jana Benadu

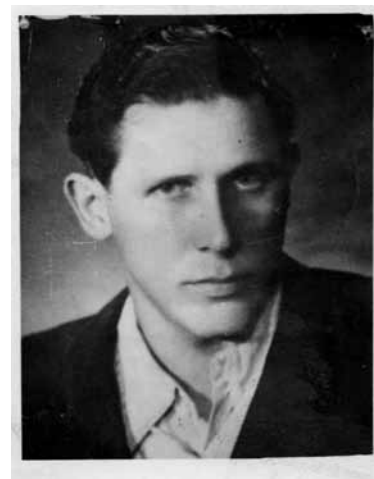
Poslední hodiny života učitele Jana Benady (nar. 1910), předsedy Místní organizace Komunistické strany Československa (dále jen KSČ) v Javorníku, člena tamějšího Místního národního výboru (dále jen MNV), kde tento muž působil ve funkci předsedy vyživovací komise a pokladníka u tvořícího se strojního družstva, později policisté rekonstruovali takto:

Dopoledne 29. března 1949 strávil Jan Benada jako vždy na obecné škole v Javorníku, odkud se po vyučování vrátil do svého domu stojícího v podstatě na samotě u silnice vedoucí z Javorníku do Nové Lhoty (jednalo se o stavení čp. 223). Jeho manželka před vyšetřovateli vypověděla, že na něm bylo patrné, jak se ho tehdejší události dotýkají. Šlo o jeho dlouho-

dobý spor s Josefem Švardalou, bývalým majitelem likérky v Javorníku, kterého se Jan Benada pokoušel jakožto „nezaměstnaného“ (podnik byl Švardalovi po únoru 1948 znárodněn a národním správcem se stal právě Jan Benada) dostat z titulu své funkce do tábora nucené práce (dále jen TNP).¹

Po obědě pracoval Jan Benada asi jednu hodinu na zahrádce před svým domem, poté se dle svědků

vypravil vlakem na Okresní národní výbor (dále jen ONV) do Veselí nad Moravou, kde měl jednání. K jeho návratu do Javorníku došlo okolo 17:30 hod. Doma se Benada převlékl a odešel úřadovat na MNV, kde se v té době zdržoval také jeho syn Jan (nar. 1934). Ten v místním rozhlasu pronesl k občanům obce asi patnáctiminutový proslov za Svaz čes-

Civilní fotografie kováře Tomáše Rumíška, ABS.

¹ Tábory nucené práce (TNP) byly zřizovány na základě zákona číslo 247/1948 Sb., o táborech nucené práce, k jehož schválení Národním shromážděním došlo 25. 10. 1948. Jednalo se o tzv. mimosoudní perzekuci, neboť do nich byli občané nepohodlní komunistickému režimu dodáváni nikoli na základě řízení před soudem, ale na základě rozhodnutí tříčlenných komisí jmenovaných krajskými národními výbory. TNP prošlo okolo 20 000 osob. K tomuto tématu podrobněji např. Mečíslav BORÁK – Dušan JANÁK, *Tábory nucené práce v ČSR 1948–1954*, Šenov u Ostravy 1996.

Rumíškova kovárna, ABS.

ké mládeže (dále jen SČM). Kroky obou mužů pak vedly do kurzu traktoristů, kde budoucí oběť školila frekventanty v jízdě. Když ze školení nakonec z prozaického důvodu nic nebylo – ani jeden z traktorů nebyl totiž pojízdný –, vrátili se otec a syn na MNV, přičemž úřad opouštěli okolo 21:30 hodin za úplné tmy: „*Cestou jsme nikoho nepotkali a když jsme se přiblížili k domovním dveřím, zjistili jsme, že pes, kterého jsme měli sebou leží přede dveřmi.*“^{2,3}

Oba muži se v domě odebrali do pokoje v přízemí, který komunistický funkcionář využíval jako svou kancelář a kde i přespával. Jan Benada starší rozsvítil žárovku a svlékl si kabát, který přehodil přes opěradlo židle. Syn Jan si stačil všimnout, že začal manipulovat s pistolí, kterou měl u sebe na svou ochranu: „*Pak pistolí položil na stůl, vyndal z ní zásobník a náboje, zásobník doplnil vytaženým nábojem a tento znovu zasunul do pistole. V této době byl jsem k otci obrácen bokem a tak, že jsem již nepozoroval, zda otec položil pistolí na stůl, nebo uschoval pod polštář.*“⁴ V tu chvíli se ozvala pronikavá rána. Jan Benada mladší se instinktivně otočil právě včas, aby se mu naskytl hrůzný pohled na otce, který se kácel k zemi. Vzduch naplnil kouř, úlomky omítky a mozková tkáň, která se s krví oběti roztrískla po místnosti a dosáhla až na bíle vymalovaný strop.

Nastal nevýslovný zmatek. Benadův syn se domníval, že se jeho otec právě postřelil vlastní pistolí, a vyběhl z domu, aby přivolal pomoc. Zanedlouho se na místo činu dostavili jak sousedé, tak místní lékař. Benadovo tělo našli ležet nehybně bez jakékoliv známky života v tratlišti krve na podlaze pokoje.

Ještě téže noci se rozběhla akce bezpečnostních složek. Do Javorníka přijížděly policejní vozy a o události byl informován okresní velitel Národní bezpečnosti (dále jen NB) z Veselí nad Moravou nadporučík Šiška. Ten se osobně ujal

řízení policejního zátahu, do něhož zapojil příslušníky ze stanic NB Velká nad Veličkou, Nová Lhota, Veselí nad Moravou a Strážnice. Objasňování vraždy se zúčastnili i „organové“ IV. oddělení Krajského velitelství (KV) NB z Gottwaldova, tedy „kriminálky“, jmenovitě kriminální revírní inspektor Šošolík, kriminální obvodní inspektor Novotný a kriminální asistent Božoň. V dochované spisové dokumentaci lze dohledat i další jména vyšetřovatelů, mezi nimiž figurovali i dva příslušníci Krajského velitelství Státní bezpečnosti (dále jen KV StB) Gottwaldov vrchní strážmistr František Jež a strážmistr Antonín Višenka.⁵

Fakt, že vyšetřování převzala, respektive hrála v něm prim kriminální složka Sboru národní bezpečnosti (dále jen SNB), a nikoliv tajná komunistická policie, bylo pro další vývoj události určující. Přes veškerý nátlak na podezřelé, kteří skončili v policejní vazbě, byl stále hlavní důraz kladen na opatřování důkazů. Proč tamější StB v tomto případě ustoupila do pozadí, nevíme. Snad tkvěl důvod v její vytiženosti při likvidaci odbojové organizace Světlaná⁶, jež spadala právě do té doby.

Na místě činu probíhaly standardní kriminalistické úkony. Policisté zjistili, že smrtící střela byla pravděpodobně vystřelena z pušky ráže 7,92 mm, projektil prostřelil okno a zasáhl funkcionáře Benadu fatálním způsobem do hlavy, odkud vyšel pravým okem, kde zanechal otvor velikosti dětské dlaně. V inkriminované místnosti se z kulky podařilo nalézt pouze mosazný plášť, který byl následně odeslán ke zkoumání do Kriminalistického ústavu v Praze.

Pravděpodobně po rozednění lokalizovali vyšetřovatelé ve vzdálenosti 23 metrů od Benadova domu stanoviště střelce. Objevili zde otisky bot či kolena. Půda zde byla ovšem suchá, a stopy tudíž zcela nezřetelné. Na tomto místě se neprodleně přistoupilo k nasazení služebního psa. Ten skutečně zachytil jakousi pachovou stopu, po níž vedl příslušníky SNB několik stovek metrů stráněmi až ke skupině několika domů nazývaných Petruchův mlýn. Slibně se rozvíjející akce skončila událostí stejně banální jako ve svém důsledku pro tento vyšetřovací úkon fatální: ze dvora jednoho stavení vyběhl pes, který se vydal ke svému policejnímu druhovi, čímž ho zcela odvedl od plnění jeho úkolu. Pozornost se tedy opět přesunula na místo činu, kde se vyšetřovatelé pokoušeli objevit nábojnici ze smrtící střely. Dokonce kvůli tomu nechali vypustit mlýnský náhon a zastavit přítok vody do koryta potoku Jamný, úspěch to však nepřineslo.⁷

Dějství druhé – Policejní vyšetřování

Na základě informací od Benadových příbuzných i dalších osob z Javorníka policisté vytipovali první podezřelé. Důležitá byla zejména výpověď Ludmily Benadové,

² Archiv bezpečnostních složek v Praze (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Vyšetřovací spisy – Brno (dále jen BN-V), vyšetřovací spis archivní číslo (dále jen a. č.) V-2030 BN, zápis o výpovědi Jana Benady mladšího sepsaný v Javorníku s příslušníky 4. oddělení KV NB dne 30. 3. 1949.

³ Přímá řeč je v celém textu ponechána bez zásahů.

⁴ Tamtéž.

⁵ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, trestní oznámení Okresního velitelství Národní bezpečnosti (dále jen OV NB) Uherské Hradiště – kriminální oddělení z 29. 3. 1949, úřední záznam OV NB Uherské Hradiště, odd. II z 30. 3. 1949.

⁶ Jednalo se o mimořádně rozvětvenou odbojovou organizaci působící na Moravě, jejíž jádro tvořili bývalí partyzáni. Činnost této ilegální organizace je dodnes obestřena rouškou tajemství. Vznik Světlany pravděpodobně inicioval bývalý výkonný štábu 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky špjt. Josef Vávra-Stařík, skutečným vedoucím Světlany byl ovšem někdejší zástupce partyzánské skupiny Olga Antonín Slabík. Při protiakcích StB došlo k zatčení několika stovek osob, devět z nich posléze skončilo svůj život na komunistickém popravišti.

⁷ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, závěrečná zpráva OV NB Uherské Hradiště, odd. II z 26. 4. 1949.

Policejní fotografie Benadova domu s okolím, ABS.

manželky zastřeleného, která sdělila následující: „Jsem-li dotazována zda mohu uvést některé konkrétní případy, kým byl můj manžel napadán uvádím: Byly to převážně lidé zámožní /sedláci/, kteří se zdráhaly plnit předepsané kontingenty apod. Jeden takový byl jistý Švardala Josef, kterému byla znárodněna pálenice, kde byl můj manžel jen krátkou dobu národním správcem. Hlavně v této době přicházeli s jmenovaným do ustavičných hádek a již tehdy bylo manželu vyhrožováno. Jako další případ je mně znám, že jistá rodina Pavlincova z Javorníku pro nesplnění kontingentu nedostala šatěnky, v důsledku čehož manželka Martina Pavlince Anna Pavlincová roz. Růžičová dokonce zašla si za svým manželem do školy neb do kanceláře MNV, kde se jej důrazně dotazovala proč nedostala šatěnku. Když bylo jí manželem sděleno, že šatěnky nedostaly v důsledku nesplnění kontingentu, vykřikovala jmenovaná veřejně, že každému hrají jen chvíli a toto se bude jednou účtovat.“ Jan Benada mladší vyšetřovatelům reprodukoval obsah rozmluvy s otcem během jejich cesty z MNV domů: „[...] když jsem šel s otcem domů, vykládali jsme společně o tom, že opět podařilo se Švardalovi vyklouznout z pracovního tábora.“⁸

Tyto informace v podstatě korespondovaly s těmi, které měli k dispozici policejní vyšetřovatelé. Ti konstatovali, že si Benada jako předseda vyživovací komise udělal mnoho nepřátel pro „radikální vymáhání dodávek“⁹ a že „zastával své funkce nekompromisně v duchu lidově-demokratického řádu“.¹⁰ Z iniciativy tohoto komunistického funkcionáře skutečně došlo dne 26. března 1949 k vydání zatykače na bývalého majitele likérky Josefa Švardalu (nar. 1908), tomu se však nakonec podařilo na základě svých známostí na Okresním národním výboru ve Veselí nad Moravou dodání do tábora nucených prací odvrátit. U rodiny Pavlincových se údajně Benada nespokojil pouze se sankcemi za neplnění dodávkových povinností, podle dochovaných archivních dokumentů prý začal prosazovat uvalení národní správy na jejich hospodářství.

Ještě v noci byl zajištěn rolník Jan Pavlinec (nar. 1892) a jeho syn Martin Pavlinec (nar. 1919), stejně se vedlo i bý-

valému majiteli likérky Josefu Švardalovi. K nim posléze přibyl ještě kovář Tomáš Rumíšek (nar. 1923), o němž bylo známo, že měl rovněž se zastřeleným spory. Benada ho prý v minulosti nahlásil pro „urážku vládních činitelů“,¹¹ navíc mu chtěl z jeho kovárny udělat opravnu traktorů a Rumíšek se údajně nechal slyšet, že má obavy z toho, že i jeho čeká pracovní tábor. Javornický kovář byl mimo to ve svém okolí znám jako člověk násilné povahy, který dosti pije.

U všech čtyř mužů policie vykonala domovní prohlídku. U prvně jmenovaného, bývalého majitele likérky, našla legálně drženou loveckou kulovnici, která zhruba odpovídala charakteristice vražedné zbraně. Podezření, že právě Josef Švardala je oním nočním střelcem, zesílilo, když vyšlo najevo, že poté, co se 26. března 1949 dozvěděl o svém zařazení do pracovního tábora (tedy nedlouho před smrtící střelbou), zmocnilo se ho zoufalství, nasedl do svého automobilu a z Javorníku před zatčením ujel, přičemž si s sebou vzal ostře nabitou loveckou kulovnici. Když se nakonec vrátil domů, prý manželce rozrušeným hlasem přiznal, že „kdyby se byl téhož dne odpoledne setkal s Benadou, nebo s bratrem jeho manželky Janem Minaříkem, nebo s předsedou Akčního výboru NF, rovněž Janem Minaříkem – všichni z Javorníka, že by se nebyl opanoval a že by je postřílel“.¹²

U rolníků Jana a Martina Pavlincových policisté objevili na černo drženou vojenskou pušku z války. Martin Pavlinec během výslechů nakonec doznal, že z vojenské pušky vystřelil ještě 27. března 1949, tedy dva dny před vraždou, prý aby pročistil hlaveň. Neznělo to příliš věrohodně, navíc si vyšetřovatelé uvědomili, že služební pes ztratil stopu pachatele nedaleko místa, kde stal dům Pavlincových č. 178.

Jakkoli slibně tyto stopy vypadaly, končily ve slepé uličce, neboť se na základě mechanoskopického zkoumání zbraní ukázalo, že smrtící projektil nevystřelila žádná z pušek. Pozornost tedy vyšetřovatelé přenesli na kováře Tomáše Rumíška, který podle Švardalovy výpovědi nejenže tajně disponoval jakousi vojenskou puškou, kterou u něj tento bývalý majitel likérky kdysi spatřil (existenci pušky následně potvrdila i další svědectví), ale několik hodin před střelbou během jejich vzrušené debaty o posledních krocích funkcionáře Benady prý na jeho adresu prohlásil: „Ešče ho nezabíjaj, ja si chcu také střelit!“¹³

Javornický kovář sice tvrdil, že žádnou zbraň nemá, nicméně ukázalo se, že lže. Vyšetřovatelé zjistili, že jeho manželka druhý den po střelbě na jeho pokyn ukryla jakousi vojenskou pušku u svého otce Jana Orsáka v sousední vesnici Velká nad Veličkou. Převoz Rumíškovy zbraně z Javorníka byl kuriózní – jeho manželka ji zabalila do papíru a uložila do kočárku ke svým dvěma malým dětem.

Nicméně i zde se vyšetřovatelé po nadějném začátku nikam dále neposunuli, jelikož Tomáš Rumíšek tvrdošíjně vraždu komunistického funkcionáře zapíral. O pušce tvrdil, že ji má z války a že ji chtěl ukrýt právě proto, aby na něho nepadlo podezření. Štěstí mu navíc přálo. Ukázalo se

⁸ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, výpovědi Ludmily Benadové a Jana Benady z 30. 3. 1949.

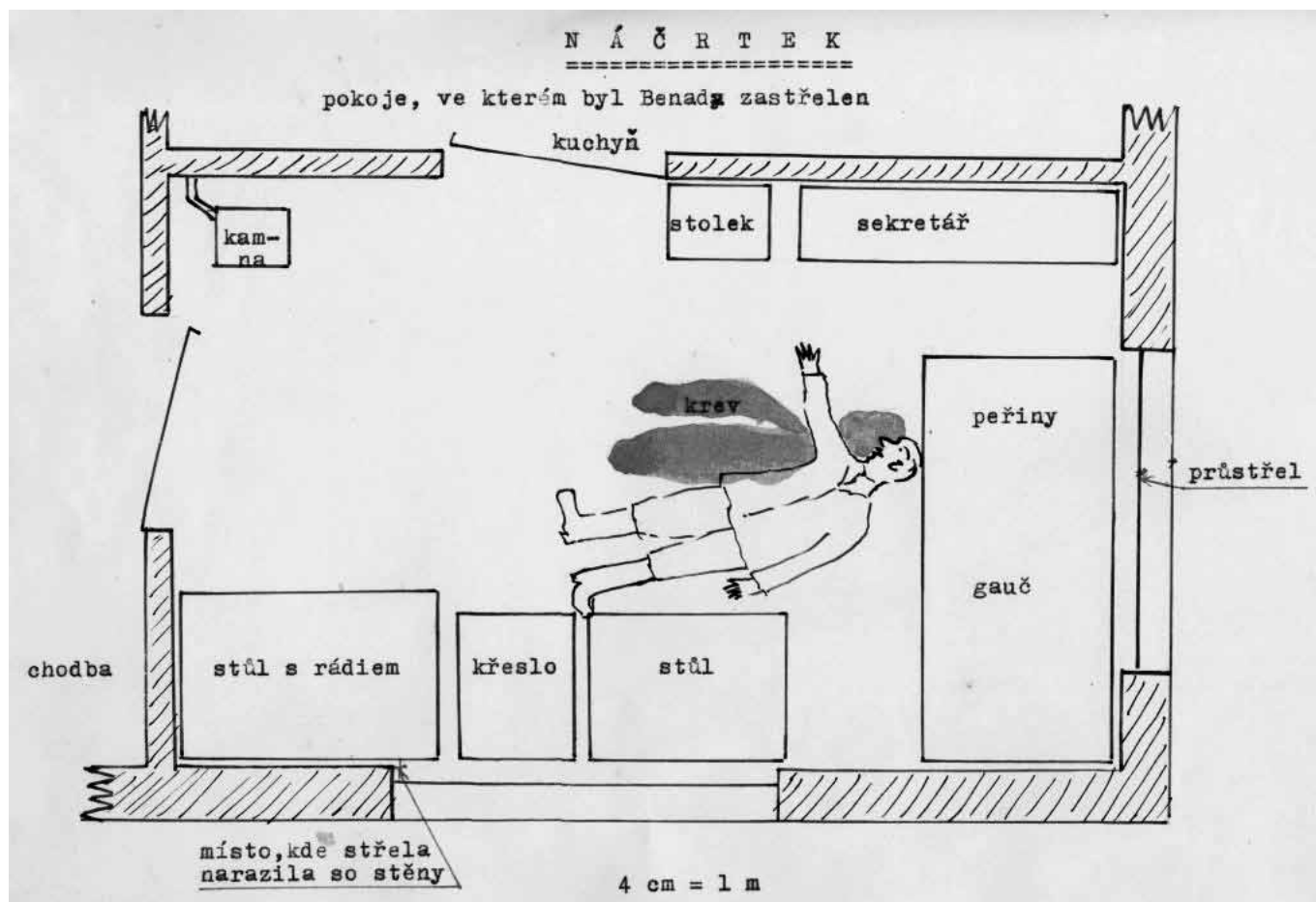
⁹ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, zpráva KV StB Uherské Hradiště pro útvar 701-A (Velitelství StB) z 31. 3. 1949.

¹⁰ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, závěrečná zpráva OV NB Uherské Hradiště, odd. II z 26. 4. 1949.

¹¹ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, zpráva OV NB Uherské Hradiště – kriminální oddělení pro Kriminální ústřednu ministerstva vnitřní z 2. 4. 1949.

¹² ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, výslechový protokol Alžběty Švardalové z 31. 3. 1949.

¹³ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, závěrečná zpráva OV NB Uherské Hradiště, odd. II z 26. 4. 1949.

Kriminalistický náčrtek místa činu, ABS.

totiž, že vzhledem ke stupni koroze hlavně jeho zbraně není mechanoskopické zjištění specifických znaků na střepinách smrtící střely v žádném případě možné.¹⁴

Vyšetřování se táhlo ještě mnoho týdnů, nakonec však definitivně uvízlo na mělčině. Trojice mužů – Tomáš Rumíšek, Josef Švardala a Martin Pavlinec (Jan Pavlinec byl zadržován pouze krátce) byla z vazby okresního soudu ve Strážnici propuštěna, jako poslední se na svobodu dostal právě kovář Tomáš Rumíšek, u něhož bylo podezření na spáchání vraždy v Javorníku nejsilnější. Brány věznice opustil po čtyřech a půl měsících, v srpnu 1949.

Dějství třetí – Únos

Posuňme se nyní v čase o rok dopředu. 12. srpna 1950 v 14:45 hodin odstartoval z letiště v Piešťanech dopravní letoun společnosti SVIT-LET, aby zamířil s několika cestujícími (jednalo se o čtyřčlennou rodinu) do Karlových Varů. Nad Českomoravskou vrchovinou na úrovni Humpolce se v pilotní kabině objevil muž ozbrojený nožem, který pilota vyzval, aby okamžitě předal řízení. Toho se chopil další cestující, který se strojem nabral kurz směrem k německým hranicím. Letoun zamířil nad České Budějovice. Po třech hodinách letu dosedl s již téměř prázdnými nádržemi na pole u německé obce Pöttmes nedaleko Augsburgu. Trasa, kterou

uprchlíci vzduchem absolvovali, měřila okolo 600 kilometrů.

Únoscem letadla byl bývalý majitel pánice z Javorníka Josef Švardala, jeden z hlavních podezřelých z vraždy komunistického funkcionáře Jana Benady. Letadlo pilotoval jeho teprve šestnáctiletý syn Josef, zatímco se Alžběta Švardalová starala o druhé dítě, teprve sedmiletého Jana. Později se zjistilo, že šestnáctiletý Josef Švardala absolvoval v rámci kurzů pro veřejnost spolu se svým otcem základní pilotní výcvik na letišti ve slovenské Holíči, na samotné nouzové přistání si ovšem netroufl, to uskutečnil profesionální pilot Zdeněk Piekarský, kterému řízení nad Německem opět předal.¹⁵

Je každopádně s podivem, že se tento plán vydařil. Již 22. února 1949 totiž přišlo Sekretariátu okresního výboru KSČ ve Veselí nad Moravou na Josefa Švardalu udání, že se cvičí v létání a že hrozí nebezpečí, že se pokusí o únik za hranice. „V poslední době prý na letišti v Kunovicích prodělává pilotní výcvik. Již po dvakrát kroužil ve školním letadle nad obcí, a poněvadž se několikrát zmínil o Anglii, žádáme, aby věc byla prošetřena a zabráněno případné škodě,“¹⁶ stojí ve zprávě Místní organizace KSČ (dále jen MO KSČ) v Javorníku, pod níž není podepsán nikdo jiný než její předseda, učitel Jan Benada. Sám pilot Zdeněk Piekarský, když těsně před letem zjistil, kdo jsou jeho pasažéři – Švardalu shodou okolností znal z pilotního výcviku a věděl o něm, že byl vyšetřován kvůli podezření z vraždy komunistického

¹⁴ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, posudek Vojenského technického ústavu z 14. 4. 1949.

¹⁵ O této mimořádné události se zmiňuje i exilový spisovatel Jožka Pejskar ve své knize o útěcích za železnou oponu, Praha 1992, s. 61. Srovnej ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, zápis o výpovědi Zdeňka Piekarského v Ruzyni 18. 8. 1950.

¹⁶ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, zpráva MO KSČ v Javorníku z 22. 2. 1949.

funkcionáře Benady – se prý okamžitě odebral do kanceláře letiště, kde přítomného příslušníka SNB požádal o provedení prohlídky cestujících. Ta ovšem byla patrně dosti laxní. Pilota Zdeňka Piekarského v Augsburgu vyslyšeli američtí zpravodajci, kteří jej na jeho žádost odvezli 17. srpna 1950 do Mnichova na československý konzulát. Odtud mu bylo druhý den umožněno odcestovat vlakem zpět do Československa. Dodejme, že Švardalův úlet z Československa komunistické úřady chápaly jako jeho přiznání vraždy komunistického funkcionáře Jana Benady v březnu 1949.

Dějství čtvrté – Provokace

Dne 23. prosince 1951 večer v hostinci Františka Hozáka v Javorníku začal hlouček místních občanů posilněných alkoholem nahlas kritizovat panující totalitní režim. S falešným pocitem bezpečí začali javorničtí občané notovat „protistátní“ popěvky. Mezi nimi i kovář Tomáš Rumíšek, který strávil po svém propuštění z vazby v roce 1949 několik měsíců ve vězení za fyzické násilí, přičemž část trestu vykonával ve vězeňském ústavu Ostrov u Karlových Varů. Ten mimo jiné zpíval: „*Kdo půjde se Stalinem, bude svítit petrolínem a kdo půjde s Amerikou, bude svítit elektrickou,*“ pak přidal i vtip, totiž, že „*jede-li nákladní vlak na východ, zní jeho úderý jako charašó, charašó, ale když jede zpět, že odklepávají slova: ničevó, ničevó!*“¹⁷

Nebyla to však tato událost, která znamenala Rumíškovu záhubu. Tou byly oslavy Nového roku 1952. Tehdy javornický kovář navštívil svého známého, „páleníčáře“ Hromčíka v Nivnici. Protože před ním tento muž již dříve vystupoval jako člověk, který má jisté ilegální kontakty, požádal ho Rumíšek, aby mu opatřil zbraně a výbušniny, přičemž se mu svěřil s plánem zničit železniční viadukt na trati nedaleko Javorníka. Sliboval si od toho fatální až rok trvající ochromení nákladní železniční dopravy, které zamezí „*vykrádání Československa Rusy*“.¹⁸ Vedle toho se Hromčíka dotazoval, zda by mu mohl s pomocí svých spojek zajistit v případě potřeby bezpečný odchod do zahraničí.

Ohledně zbraní mu Hromčík vysvětlil, že žádné takové možnosti nemá, navíc u něho bylo provedeno již pět domovních prohlídek. Ve věci zprostředkování případného útěku byl sdílnější, konstatoval ale, že musí počkat, až ho v Nivnici znovu navštíví ilegální spojka „Jarek“.

Oba muži se scházeli i v příštích týdnech. Při jedné takové příležitosti se pak Tomáš Rumíšek svěřil svému známému s informací, která zapůsobila jako výbuch bomby, totiž že to byl právě on, kdo v březnu 1949 (tedy před dvěma lety) zastřelil komunistického funkcionáře Jana Benadu! Během dalších schůzek pak sám Hromčík nabídl zorganizování Rumíškovy útěku do zahraničí, odkud by mohl pokračovat v protikomunistické činnosti.

Dne 10. července 1952 se Tomáš Rumíšek konečně dočkal. V noci se u jeho domu objevil neznámý muž, který se javornickému kováři prokázal smluveným znamením a vysvětlil mu, že na následující noc sjednal nákladní automobil, který Rumíška v noci zaveze k hranicím, kde si ho převezme

Vražedná zbraň – vojenská puška vz. 24. Veškeré její dřevěné části Tomáš Rumíšek po činu spálil ve své kovářské peci, ABS.

další spojka, s níž odejde do Rakouska.

Na místě srazu Tomáše Rumíška skutečně očekávala nákladní dodávka, jejíž řidič předstíral poruchu motoru, zatímco jeho kolega seděl v kabině. Rumíšek adresoval řidiči smluvené heslo: „*Pane, jedete na meruňky?*“ načež následovala odpověď: „*Ano, jedu, Vy chcete jet taky?*“¹⁹

Javornický kovář se vyhoupl na korbu, kde již seděl další uprchlík, a vozidlo se vydalo na noční cestu. Kam přesně se však nedalo určit, neboť výhled ven znemožňovaly naskládané bedny a plachta. Mezi cestujícími panovalo úplné ticho. Po delší jízdě dodávka zastavila a oba odbojáři své dva pasažéry vyzvali, aby vystoupili. Poté je odvedli do jakési vesnice, kde řidič zaklepal na dveře jednoho stavení.

Otevřel muž, který příchozí přivítal a oznámil jim, že spojka, která je odvede na Západ, přijde během noci. Zároveň je vyzval, aby pro ulehčení svého postavení za hranicemi, kde je budou vyslyšet američtí zpravodajci, sepsali své životopisy a protikomunistickou činnost v Československu, kterou jim následně spojka podepíše a oni se tak budou moci těmito dokumenty prokázat. V reakci na tato slova začal Rumíškův spolucestující vše ihned sepisovat, načež ho následoval i javornický kovář, který listu papíru svěřil spáchání vraždy Jana Benady v roce 1949. Muž jim poté pomohl tyto písemnosti zašít do kabátů. Tomáš Rumíšek ještě sepsal dopis na rozloučenou pro svou rodinu a požádal o jeho pozdější doručení manželce.

Po nějaké době se skutečně spojka objevila a vysvětlila oběma uprchlíkům další plán: Nechá se s nimi odvézt dodávkou do Břeclavi, kde se vydají pěšky na vlakové nádraží, přičemž ona půjde kvůli bezpečnosti napřed. Jakmile obhlédne situaci, koupí pro všechny lístky a každého ze svých svěřenců usadí do jiného kupé vlaku směřujícího do Mikulova. Tak se i stalo.

Na cestě do Mikulova byl Rumíšek ve vlaku zatčen, neboť se stal obětí cynické provokace StB. Ta probíhala přes půl roku v režii Krajského velitelství StB Gottwaldov. Dochovaná spisová dokumentace obsahuje přesný a podrobný operační plán celé státněbezpečnostní akce, v níž příslušníci tajné policie vystupovali v mnoha rozličných rolích: „ilegální spojka“, „odbojář odcházející do zahraničí“, „spolucestující

¹⁷ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, zpráva KV zpravodajské služby Gottwaldov pro KV StB Uherské Hradiště z 10. 3. 1952.

¹⁸ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, úřední záznam KV StB Gottwaldov ze 7. 1. 1952.

¹⁹ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, úsekový zápis o výpovědi sepsané s Tomášem Rumíškem ve věznici StB v Uherském Hradišti příslušníky Krajské správy StB (dále jen KS StB) Gottwaldov 21. 7. 1952.

Tomáš Rumišek při policejní rekonstrukci, ABS.

v kupé“ „náhodně se vyskytnuvší příslušníci SNB provádějící ve vlaku kontrolu“. Jen přesné lokalizování konspiračního stavení zde chybí, víme jen, že se jednalo o jakousi chatu kdesi na Břeclavsku, kterou zajistilo KV StB Brno.²⁰

Závěrečné dějství – Soud a poprava

Tentokrát se již Tomáši Rumiškovi z osidel StB vyváznout nepodařilo. 24. září 1952 na něj podala Krajská správa StB Gottwaldov trestní oznámení (do něj byli zahrnuti i uprchlý Josef Švardala a Anna Rumišková), následovala žaloba Státní prokuratury oddělení Brno z 10. prosince 1952, v níž již figuroval Rumišek sám.²¹ 27. ledna 1953 ho Krajský soud v Uherském Hradišti odsoudil po pouhých šesti hodinách za trestný čin velezrady (§ 1 zákona č. 231/48 Sb.) a vraždy (§ 216 trestního zákona) k trestu smrti a ztrátě státního občanství.

V inkriminovaném rozsudku, v němž figuroval i uprchlý Josef Švardala jako údajný Rumiškův komplic, stálo: „[...] vražda učitele Jana Benady nebyla provedena z nějakého osobního nepřátelství, nebo snad ze sousedské nevráživosti panující mezi Benadou a obviněným Rumiškem. Pohnutka tohoto rázu nebyla zjištěna ani během předběžného vyšetřování a hlavního líčení, ani pachatel se tímto způsobem nehájil. Tento skutečně hrozný čin byl motivován jediné pohnutkou politickou, totiž v osobě zavražděného a jeho násilným odstraněním z veřejného života napadnouti přímo lidově demokratické zřízení, zejména socialisační charakter našeho

státu s čímž se obviněný Rumišek nemohl zžít a tímto způsobem přispět ke zvratu a opětnému nastolení kapitalistického režimu, jak si tuto změnu Tomáš Rumišek přál a po níž toužil; že tomu skutečně tak jest, toho nejlepším dokladem jsou právě ony schůzky obviněného s Josefem Švardalou a jejich domluva na násilném odstraňování osob, které oni pro své sobecké zájmy pokládali za nepohodlné. Zákeřné zastřelení učitele Jana Benady bylo proto jenom realizací předběžné jejich domluvy k jejímuž provedení se právě propůjčil Tomáš Rumišek [...] Tomáše Rumiška sice nelze považovat za třídního nepřítele v pravém slova smyslu /tento charakter měl Josef Švardala/, avšak pro jeho nepřátelský postoj k republice u něho tak silně vyhraněný, že dovedl zastřelit občana, aby podle jeho názoru tímto způsobem bojoval proti republice, plně zasluhuje, aby jeho čin byl trestní sankcí postížen jako skutek třídního nepřítele, totiž trestem smrti. [...] Vražda učitele Benady, který byl jako nadšený pracovník lidosprávy znám po celém okolí, způsobila velký rozruch nejen v blízkém okolí, ale po celém Gottwaldovském kraji: poctivě smýšlející občané bez ohledu na politické přesvědčení tuto vraždu odsuzovali, zejména když totožnost pachatele nemohla být ihned zjištěna. Proto již z tohoto hlediska pachatel za své činy zasluhuje přísný trest a to trest smrti, který mu také byl uložen.“²²

Rumiškovo odvolání zamítl Nejvyšší soud v Praze 3. března 1953. O patnáct dní později, 18. března 1953, zpracovalo Ministerstvo spravedlnosti pro Kancelář prezidenta republiky zprávu o celém případu. V ní se zcela ztotožnilo s postojem Krajského i Nejvyššího soudu, které javornického kováře jako „zatvrzelého a nepolepšitelného parazita lidské společnosti, který se zařadil do řad zarytých nepřátel lidově demokratického zřízení“²³ milosti prezidenta republiky nedoporučily. Záchranu pro Tomáše Rumiška neznamenal ani náhlé úmrtí Klementa Gottwalda a nástup nového prezidenta Antonína Zápotockého, jenž se ujal úřadu 21. března 1953.

Poslední dějství příběhu, který započal v březnu 1949 zastřelením komunistického funkcionáře Jana Benady v jihomoravském Javorníku, se uzavřelo dne 6. května 1953 v Praze na jednom ze dvou popravčích dvorků pankrácké věznice. Na tamější šibenici vyhasl Rumiškův život ve 4 hodiny 45 minut. Tělo bylo lékařem ohledáno atypicky až v 9:15 hodin a poté předáno Ústavu soudního lékařství k pitvě.²⁴ Osud Rumiškových ostatků je dodnes neznámý. Ostatně jako u většiny osob, které byly v padesátých letech popraveny z politických důvodů.²⁵

²⁰ Tato dlouhou dobu trvající provokační akce, kterou rozehrál spolupracovník StB A-214 s krycím jménem Císař (s největší pravděpodobností se jednalo o paleničáře Hromčíka z Nivnice), je v materiálech StB označována jako akce „Rumišek“ nebo akce „R“. V jednom z dokumentů se mluví o akci „Kámen“, což bylo označení StB pro specifickou provokační hru, v níž figurovala falešná hranice. Mezi dochovanými archiváliemi, jež jsou součástí předmětného vyšetřovacího spisu, se nachází přepis tajné nahrávky učiněné skrytým nahrávacím zařízením během Rumiškovy návštěvy u A-214 „Císaře“ dne 16. 3. 1952. Viz ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, úřední záznamy KV StB Gottwaldov ze 7. 1. 1952, 8. 1. 1952 a 10. 4. 1952, operativní plán KS StB Gottwaldov ze 7. 7. 1952, tzv. realizační plán „vraha Rumiška“ z 10. 7. 1952, tzv. termínové zajištění realizace Rumiška, dálnopis KS StB Gottwaldov pro KS StB Brno – akce „R“ z 10. 7. 1952, vyúčtování a výkazy z akce.

²¹ ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, trestní oznámení KS StB Gottwaldov z 24. 9. 1952 a žaloba Státní prokuratury oddělení Brno z 10. 12. 1952.

²² ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-2030 BN, rozsudek Krajského soudu v Uherském Hradišti z 27. 1. 1953.

²³ Archiv Kanceláře prezidenta republiky v Praze (AKPR), f. Kancelář prezidenta republiky, milosti prezidenta republiky, signatura T 1427/53, Tomáš Rumišek, zpráva ministerstva spravedlnosti z 18. 3. 1953.

²⁴ Národní archiv v Praze (NA), f. Správa sboru nápravné výchovy (SSNV), osobní spis (vězně) Tomáše Rumiška, ohledací list z 6. 5. 1953.

²⁵ K této problematice viz Zora DVOŘÁKOVÁ, *Popravení, kam jste se poděli? Příběh jednoho výzkumu*, Praha 2013.